

Τριάς Πρώτη: Ησυχαστική μέθοδος προσευχής και μεταμόρφωση του σώματος (Alexander Milenkovits, Πτυχιούχος της Ανώτατης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης)

/ [Πεμπτουσία](#)

Μετά τις πρώτες επιθέσεις του Βαρλαάμ εναντίον του ησυχασμού, μοναχοί της Θεσσαλονίκης ζήτησαν την βοήθεια του Παλαμά. Ο Αγιορείτης μοναχός ήρθε πρόθυμα στη Θεσσαλονίκη, όπου φρόντισε να συναντήσει αμέσως τον Βαρλαάμ για να τον αποτρέψει από τις επιθέσεις του. Ο Καλαβρός έδειξε στον μοναχό σημειώσεις άλλων μοναχών περι υσηαστικής εμπειρίας, και παρουσίασε μερικά γραπτά, προτού ξεσχίσει με τα χέρια του ως μη αληθινά εκείνα που διδάχτηκε ο ίδιος απο αυτούς, όπως έλεγε τότε. Σε αυτά όμως τα κείμενα ο Παλαμάς δεν βρήκε τίποτε σχετικά με τη θέα και ουσία του Θεού και το μόνο που βρήκε να λέγεται ήταν ότι την οικείωση προς τον Θεό δεν την φέρει η πολυπάθεια, αλλά η καθαρότητα και η προσευχή. Ο Βαρλαάμ επίσης συκοφαντούσε τους μοναχούς πως αυτοί ισχυρίζονταν ότι αντί των έξω μαθημάτων η αγία

γραφή είναι τελείως ανώφελη και η γνώση των όντων πονηρή και πολλά άλλα [14]. Έτσι δεν μπόρεσε βέβαια προς το παρόν να μελετήσει τα συγγράματα αυτά ο Παλαμάς, αλλά εφόσον ο αντίπαλος των μοναχών συνέχιζε την πολεμική του παρά τις συμβουλές, αναγκάστηκε να επέμβει στον αγώνα και να γράψει την πρώτη τριάδα. Σύμφωνα με την χρονολογία η πρώτη τριάδα του «υπέρ υσηχαζόντων» συντάχθηκε στις αρχές του 1338 μετά την άφιξη του Παλαμά στη Θεσσαλονίκη.

Το θέμα του πρώτου βιβλίου στρέφεται γύρω από την αξιολόγηση της έξω παιδείας. Ο Βαρλαάμ και οι οπαδοί του, έλεγαν ότι χωρίς παιδεία και φιλοσοφία οποιαδήποτε ηθική καθαρότητα και αγιότητα δεν είναι αρκετή για την απαλαγή από την άγνοια. Ο Παλαμάς απορρίπτει τον ισχυρισμό αυτόν. Ταυτισμός των δύο γνώσεων είναι απαράδεκτος, όπως είναι επίσης και η παραβολή του κλασικού «γνώθι σαυτόν» προς το χριστιανικό «πρόσεχε σε αυτό». Διάκριση δύο γνώσεων έκαναν και παλαιότεροι ασκητές «διττή γνώσις», έλεγε ο Μάξιμος. Υπάρχει η εξής διαφορά αντιλήψεως. Σύμφωνα με τους σχολαστικούς οι δύο γνώσεις, η φιλοσοφική και η θεολογική, μπορούν να έχουν κοινό αντικείμενο, τον Θεό για παράδειγμα, και μπορούν επίσης να καταλήξουν σε ιδιαίτερα διάφορα συμπεράσματα, τα οποία θα είναι και τα δύο ορθά. Κατέληγαν δηλαδή από την απλή γνώση στην διπλή αλήθεια. Ο Παλαμάς δίνει διαφορετικά περιεχόμενα στις γνώσεις. Έργο της φιλοσοφίας είναι η γνώση των όντων, ενώ η γνώση του Θεού

είναι έργο της θεολογίας. Έτσι, αν οι δύο σοφίες καταλήγουν σε διάφορα συμπεράσματα, αυτά δεν θα επιβάλουν αναγνώριση διπλής αλήθειας, εφόσον τα αντικείμενα παραμένουν διάφορα. Σε κάποιες περιπτώσεις ομιλεί για δύο αλήθειες αντί για δύο γνώσεις. Σύμφωνα με τον Παλαμά η ενασχόληση με την φιλοσοφία και την επιστήμη είναι χρήσιμη ιδίως στους εκτός του μοναχικού βίου. Η φιλοσοφία γυμνάζει και διευρύνει τους οφθαλμούς της ψυχής, αλλά δεν πρέπει να καταλαμβάνει αυτή την ψυχή μέχρι και τα γεράματα. Μόνο ο πονηρός υποβάλλει τέτοιο ζήλο, ο οποίος εμποδίζει την επίδοση στην αληθινή γνώση και την είσοδο του φόβου του Θεού στην ψυχή. Σύμφωνα με την εντολή, η ψυχή πρέπει να εγκαταλήψει τα πάντα για πάντα και να αφοσιωθεί ολόκληρη στον Θεό, ώστε να παραδόθει στην αγάπη του [15]. Το να προσδοκά όμως κανείς να γνωρίσει με ακρίβεια απο την φιλοσοφία κάτι από τα θεία ο Παλαμάς αυτό το αποκλείει τελείως, γιατί δεν είναι δυνατόν να διδαχθεί απο αυτήν κάτι ασφαλές περί Θεού [16]. Βάση του Παλαμά η σοφία δεν εισέρχεται σε ψυχή κακότεχνη και φίλη των δαιμόνων. Ακόμη και να κατορθώσει να εισέλθει όταν όμως η ψυχή γίνεται χειρότερη απομακρύνεται. Γιατί το άγιο Πνεύμα της παιδείας απομακρύνεται από τους ασύνετους λογισμούς σύμφωνα με τον Σολομώντα, ο οποίος δέχθηκε με αφρονία τη θεία σοφία και έγραψε για αυτήν [17]. Ο Παλαμάς επαναλαμβάνει τον ισχυρισμό του Ιππολύτου, ότι όλες οι αιρέσεις στηρίζονται στην φιλοσοφία. Χωρίς την καθαρότητα, ακόμη και αν μάθει ο άνθρωπος τη φυσική φιλοσοφία από τον Αδάμ μέχρι τη συντέλεια του κόσμου, θα είναι περισσότερο μωρός, παρά σοφός. Χωρίς όμως την φυσική φιλοσοφία, αφού καθαρθεί και απαλλάξει την ψυχή από τα πονηρά ήθη και δόγματα, θα αποκτήσει τη σοφία του Θεού η οποία νικά τον κόσμο και θα ζήσει αιώνια μαζί με «τον μόνον σοφό, τον Θεό» γεμάτος αγαλλίαση [18]. Εκείνος που κάνει αμέριμνη ζωή, στηρίζοντας όμως την ελπίδα του στον Θεό, κινεί την ψυχή κατά τρόπο φυσικό προς κατανόηση των κτισμάτων του Θεού και κυριεύεται έτσι από θαυμασμό αφοσιούμενος στην κτίση και εμβανθύνοντας σε αυτήν, και δοξάζει διαρκώς τον κτίστη και με τον θαυμασμό του αυτόν χειραγωγείται προς τα μεγαλύτερα. Σύμφωνα με τον άγιο Ισαάκ τον Σύρο, η ψυχή συναντά θησαυρούς που δεν είναι δυνατόν να περιγραφούν με τη γλώσσα και χρησιμοποιώντας την προσευχή σαν κλειδί εισχωρεί μέσω αυτής προς τα μυστηρια εκείνα, τα οποία οφθαλμός δεν είδε και αυτί δεν άκουσε και σε καρδιά ανθρώπου δεν ανέβηκαν, και τα οποία σύμφωνα με τα λεγόμενα του Παύλου, φανερώνονται μόνο μέσα του Πνεύματος στους άξιους. [19] Οφέλιμη για τον άνθρωπο δεν είναι η ενασχόληση με την φιλοσοφία τόσο όσο είναι η εργασία και η φυλακή της καρδιάς, με την καθαρότητα, την υπακοή στις εντολές, και τη μετοχή στα μυστήρια.

[**Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ**](#)

Παραπομπές:

14. Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 2,3,13, σ. 369.
15. Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 1,1,7,σ. 63.
16. Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 1,1,12, σ. 73.
17. Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 1,1,16, σ.81.
18. Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 1,1,3, σ. 55.
19. Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 1,1,20,σ. 91.